

DAGENS FRÅGOR

Den 24 nov. 1939.

Finlands utsikter att försvara sig. Nyligen har på finska utkommit en liten bok av sällspord aktualitet, »Suomen puolustaminen», av kapten *W. H. Halsti*. Den utgives snart i svensk översättning med titeln »Finlands försvar. Finlands försvarsproblem och försvarsmöjligheter i huvuddrag. Vad varje medborgare borde veta om dessa frågor» (Otavas förlag). I efterföljande koncentrerade referat låta vi den finländske fackmannen tala.

Författaren konstaterar först, att Finland kan invecklas i krig, antingen därför att en främmande makt åsyftar att erövra landet eller genom att kränkningar begås mot dess territorium. Den första eventualiteten är den farligaste, i synnerhet om den sker i form av ett isolerat angrepp, enär landet då utsättes för ett samlat tryck, som i längden kan bli för starkt. Utgöra krigsoperationerna mot Finland blott ett led i ett större fälttåg, kan man däremot räkna med att fienden inte kan koncentrera alltför stora truppmassor mot rikets gränser under en längre tid, varför trycket fördelas och blir mindre. I ett sådant fall kan man också hoppas på att händelser kunna inträffa på andra frontavsnitt, som i grunden ändra krigets gång. Om det inte är fråga om en isolerad aktion, avgöres varje mot Finland riktat anfall på andra fronter och Finlands öde beror då av det stora krigets utgång. Därför gäller det att inte ge tappt, huru övermäktigt motståndet än kan förefalla. I bästa fall blir motståndaren besegrad i den stora kampen och då kan man räkna med att landet återfår sina gränser och sin oavhängighet i full utsträckning, på samma sätt som Belgien efter det förra kriget. Och går det inte så lyckligt, kan ett tappert genomfört försvar, även om inkräktaren ej kan hållas borta, tillvinna Finlands folk respekt och verka till landets förmån. Ett folk, som ger sig utan strid, förlorar aktningen hos andra folk och tilliten till sin egen förmåga i framtiden att samla sig till förnyad kamp för frihet och självständighet. Finlands historia erbjuder goda exempel på huru ett folk, som besegrats i ärofull strid, förmår resa sig till försvar mot förtryck och främmande inkräktare. Det var — yttrar författaren — Fänrik Ståls hjältar, som sporrade aktivisterna och jägarna att offra allt för fäderneslandet, och det är alltjämt Runebergs anda, som behärskar Finlands folk.

Av flera skäl måste Finlands försvar främst vara inriktat på att motstå ett angrepp från Ryssland, då detta land är den enda stormakt, med vilken Finland har gemensam landgräns, och den enda stat, som skulle kunna ha intresse av att falla in i landet. Gränsen är lång och måste i händelse av krig försvaras på flera ställen. Det viktigaste avsnittet är otvivelaktigt Karelska näset, ty det ligger bäst till för angriparen, som har sina förnämsta baser och militärförläggningar koncentrerade kring Leningrad. Ehuru näset är rela-

tivt lätt framkomligt, erbjuder det dock försvararen flera fördelar. Först och främst kunna endast begränsade truppmassor föras fram på detta frontavsnitt, varigenom angriparens numeriska övervikt bortfaller. Finland kan därför ställa upp lika stora försvarsstyrkor som Ryssland bakom gränsen vid Systerbäck. Vidare erbjuda de talrikt förekommande sjöarna och vattendragen en naturlig försvarslinje, som även kan försvaras av mindre truppstyrkor, om huvudmassan av armén inte ännu hunnit fram. Försvaret av näset skulle givetvis ytterligare effektiviseras och göras så gott som obrytbart, om Finland där uppförde en verklig fästningsgördel, som kunde motstå även den grävsta artillerield. Men också under nuvarande förhållanden erbjuder näset goda försvarsmöjligheter, och det finnes ingen anledning tro, att inte finländska trupper där skulle kunna hålla stånd mot fienden t. o. m. mycket länge. Vad beträffar faran för anfall från sjösidan, äro riskerna för en fiende på grund av min-faran så stora, att möjligheten av en framgångsrikt genomförd landstigning under kustbatteriernas spärreld är så gott som obefintlig. Detta resonemang gäller även Finlands kustförsvar i övrigt.

Nästa frontavsnitt, där fienden kan tänkas rikta ett anfall mot de finländska linjerna, är norr om Ladoga. Här erbjuder sig visserligen ett större utrymme för fienden att utveckla sina truppmassor, men terrängen är ytterst svårframkomlig och kommunikationerna äro i motsats till förhållandena på Karelska näset mycket dåliga. Den ryska järnväg, som kan komma i fråga för trupptransporter, ligger på ett avstånd av hundra kilometer från gränsen. Trots detta måste även detta avsnitt av försvarsfronten verksamt hävdas mot alla angrepp, då fienden härifrån med relativt små truppstyrkor kan hota östra flanken av den för Karelska näsets försvar erforderliga armén och avskära en del av dess etapplinjer norrut.

De svårigheter, som uppstålla sig för angriparen i området strax norr om Ladoga, göra sig i än högre grad gällande ännu längre upp mot norr. En fientlig invasion över den nordligaste delen av Finlands östgräns skulle inte heller i början av kriget kunna inverka på krigets gång i huvudavsnittet i söder. Men man måste dock komma ihåg, att de naturliga hindren inte äro några absoluta hinder. De kunna bereda fienden svårigheter, som fördröja hans frammarsch, men ingen terräng är så oframkomlig att den inte småningom kan forceras. Försvarsproblemet i norr kan icke anses löst med en hänvisning till de oländiga terrängförhållandena. Det är tvärtom troligt, att angriparen, om kriget i söder drar ut och inte synes leda till avgörande, försöker genom ödemarkerna i norr rikta en stöt mot försvarsarmén i söder. Tillsvidare äro dock fördelarna på finländarnas sida och försvaret kan skötas av relativt fåtaliga truppstyrkor.

Försvarsmöjligheterna äro emellertid inte uttömda med att fienden genombrutit försvarslinjerna på Karelska näset. En invasion i syfte att underlägga sig landet och definitivt bryta dess motståndskraft måste rikta sig dels mot söder, där Finlands huvudstad och viktigaste

industriområden äro belägna, dels mot norr och nordväst, där övriga för landets försvar betydelsefulla produktionsområden äro tillfinnandes. Omfattningen av de uppgifter, fienden härvid ställs inför, äro ingalunda obetydliga. Författaren visar, huru varje framträngande i söder måste ske parallellt med frammarschen i norr, om inte högra flanken ständigt skall vara allvarligt hotad. Försvarsmöjligheterna äro också nu många. Av de långsgående vattendrag, som i söder måste forceras, är Kymmene älv det viktigaste. Här kan utan större svårigheter en försvarslinje upprättas, som blott med stora förluster kan genomträngas. Och uppe i norr utgör näset mellan Päijänne och Saimavattnen, över vilken den enda naturliga vägen till mellersta Finlands industriområden leder, en naturlig försvarfront, som erbjuder försvararen många fördelar. Det är också denna väg en invasionsarmé, som norr om Ladoga brutit sig igenom, måste söka sig, om den inte vill gå norr om Saimavattnen, där liknande försvarsmöjligheter finnas. Alla dessa operationer kunna dessutom på grund av terrängförhållandena endast jämförelsevis långsamt sättas i verket, vilket ger försvararen tid att samla trupper och materiel på de ansatta ställena. Den numerära övervikten betyder likaså föga, då fienden inte heller här blir i tillfälle att utveckla sina arméer.

Ett grundvillkor för att försvaret av landets huvuddel skall ha utsikt att lyckas är dock, att möjligheterna för fienden att sätta sig fast på Åland förhindras genom ögruppens befästade. Eljest uppstår risk, att fienden efter att ha avskurit förbindelserna västerut faller den finländska armén i ryggen. Betydelsen av ett befäst Åland understrykes ytterligare av det faktum, att ögruppen i händelse av ett europeiskt stormaktskrig kan bli föremål för även andra stormakters intresse. Besittningen av Åland utgör en nyckelposition i hela Östersjöbäckenet och innebär i en stormakts hand ett hot mot både Finland och Sverige. Vid sidan av det åländska problemet är det öppna hotet mot Finlands enda Ishavshamn blott av sekundärt intresse. Det är föga troligt att några större truppmassor skulle kunna föras fram långsmed den långa Ishavsvägen och därifrån hota försvaret av landets centralare delar.

I luften finnas emellertid inga naturliga hinder för fiendens luftflottor att utveckla sin övermakt. Finland är ju relativt gles befolkad, och några chanser för fienden att enbart från luften genomföra en erövring av landet finnas inte. Möjligheter till försvar även mot relativt stora lufteskadrar äro inte heller uteslutna. I varje fall utgör den skogiga terrängen ett gott skydd för marktrupperna och försvårar märkbart all fientlig spaningsflygning. Krigsindustrierna äro även med få undantag belägna så långt borta som möjligt från fiendens baser. Järnvägarna och städerna erbjuda dock goda angreppspunkter.

Vid sidan av de fördelar terrängen skänker försvararen böra även de klimatologiska förhållandena uppmärksammas, betonar författaren och påpekar, att Finlands folk är väl rustat att försvara sig

under alla årstider. Den finländska armén är vinterutrustad och utvecklar en utomordentlig rörlighet på skidor, vilket är av stor betydelse, då motståndaren endast i ringa grad är inställd på vinterkrigföring. I ett skogsland sådant som Finland, där myrar och kärr icke äro ovanliga, har även fienden fränsett terrängförhållandena i övrigt svårt att utveckla sin eventuella tekniska överlägsenhet, och blixtkriget saknar därför praktisk tillämpning för Finlands vidkommande. I motsats till angriparen är även den finländska armén övad och utrustad med dessa speciella förhållanden i sikte.

För att kunna föra ett framgångsrikt försvarskrig kan Finland dock icke reda sig utan hjälp utifrån i form av goda import- och kreditmöjligheter. Detta så mycket mera som landet saknar metalltillgångar i större utsträckning och skapandet av en bärkraftig metallindustri ur självförsörjningssynpunkt under krigstid är ett livsvillkor. Finlands försvar är emellertid av största betydelse även för andra länder, främst Sverige, som kan och — har man skäl att anta — även kommer att lämna effektiv hjälp.

Det är som synes rätt optimistiska slutsatser författaren kommer till. Sammanfattande sina åsikter konstaterar Halsti i slutkapitlet, att Finland har goda möjligheter att försvara sig. En angripare måste räkna med att kriget skall dra ut i månader, ja, i år. Han måste vara beredd att offra flera tiotal miljarder mark och många hundra tusen människoliv, och han kan ändå aldrig vara säker om krigets utgång.

Kring urtiman. Urtima riksdagen har nu varit samlad över två och en halv månad, och mycket tyder på att den ej upplöses förrän framemot jultiden, försåvitt den icke såsom reserv hålles förpuppad ända till den lagtima riksdagens öppnande i januari. Denna urtima har konstituerat en från lagtimorna starkt avvikande typ. Arbetet har koncentrerats till utskottena, främst de två särskilda utskotten under hrr Råstöcks resp. Linnérs ordförandeskap, medan de offentliga debatterna spelat mycket ringa roll. Trots att kamrarna numera blott en dag i veckan hålla arbetsplena, har efter remissdebatten kvällsdebatt aldrig behövt tillgripas, icke ens när den eljest eldiga spritens beskattningsfråga var före. Oftast ha arbetsplena räckt blott ett par timmar eller mindre och rört frågor, varom enighet nåtts i de särskilda utskotten. De ledamöter, som icke haft säte i dessa utskott och som bo utanför Stockholm, ha rimligen förlagt sin huvudverksamhet till hemorten, för att till onsdagarna ta tåget upp eller ned till Stockholm och där närvara vid kanske en timmes sammanträde och samtidigt kanske bevista något partimöte o. dyl.; eftersom motionsrätten å urtima riksdag är begränsad till vad som står »i oskiljaktigt sammanhang» med de frågor, som regeringen förelägger riksdagen, och eftersom de oklara stadgandena om interpellations- och frågerätten av talmännen tillämpas i samma restriktiva anda, har möjligheten till självverksamhet för icke-utskottsmedlemmarna i hög grad kringkurits. Årets urtima har därför i viss mån inneburit

ett återupplivande av de s. k. utskottsmöten, som alternerande med riksdagen höllos ända in på 1600-talet och vid vilka »de förnämsta ständerna» fingo tjänstgöra i de fyra riksståndens stad och ställe.

Det har under senare år skrivits och talats mycket om »transportkompaniet», d. v. s. om det trogna stöd, som regeringen kunde påräkna av sina partier och därmed av riksdagen. Redan i våras hade man ett intryck av att det lossnat något i fogarna, och särskilt utgången i vaccinationsfrågan visade, att regeringstrupperna ej kände sig i alla väder manade att med eller utan övertygelse bogsera regeringsförslagen i hamn. Under den hittills passerade delen av urtiman har detta intryck i hög grad förtätats. Ehuru ingen samlingsregering kommit till stånd har kontakten mellan regeringen och oppositionspartierna till följd av tidslägets tryck uppenbarligen blivit livligare, ej blott i utrikespolitiken via den titt och tätt sammanträdande utrikesnämnden utan även i andra frågor och i andra former. Uppenbarligen har denna kontakt dock icke sträckt sig över hela fältet eller alltid kunnat leda till samförstånd. Men samförstånds- eller kompromissvilja har funnits i de särskilda utskotten i en för ett par år sedan otänkbar grad. Åtskilliga mer eller mindre fullständiga kompromisser ha sålunda kommit till stånd, t. ex. i fråga om kolsubventionerna, spritskatterna, flottans ersättningsbyggnad, familjeunderstöden åt de inkallade samt priskontrollagen, och möjligheten till en uppgörelse på bred front skymtar också i jordbruksfrågan — för att nämna några exempel. I samtliga dessa ämnen ha regeringsförslagen blott genom större eller mindre förändringar kunnat lotsas igenom riksdagen, vars alla större partier därvid medverkat. Känt är dessutom, att första särskilda utskottet, som haft försvarets anslagsfrågor om hand, oberoende av förekomsten av propositioner gjort en grundlig självständig inventering av våra försvarsresurser. Såvitt man kan förstå har detta på sakliga resultat inriktade utskottsarbete försiggått utan större friktioner mellan partierna inbördes eller mellan regering och riksdag. Det synes, som om denna sakliga strävan, liggande i linje med riksdagens bästa äldre traditioner, vore tillräckligt värdefull för att ej behöva bli blott ett kristidsfenomen.

Koncentrationen av arbetet till utskotten har lett till, att ej blott de offentliga debatterna som nyss nämnts förlorat i betydelse utan även att folk därav dragit slutsatsen, att riksdagen blivit överflödig och kanske rentav en rudimentär företeelse. Slutsatsen förefaller ganska skev, helst som den ofta kommer från samma stortaliga personer, vilka under normala tider bruka önska riksdagen på porten, därför att där skulle pratas för mycket. Delvis har ringaktandet av riksdagens höstinsatser sin grund i att de stora utrikespolitiska och handelspolitiska frågorna icke offentligt debatterats. Denna abstinens kan ju synas egendomlig för dem, som under den Hammarskjöldska tiden andäktigt lyssnade till allt vänsterns dåvarande skri över regeringens hemlighetsmakeri och som blint trodde på att ententens seger i världskriget också innebar slutsegern för »den öppna diplomaten». Sverige är emellertid icke det enda land, där det ansetts nödvändigt

att inskränka på de officiella utrikespolitiska debatterna. Vem har under de senaste månaderna hört talas om någon utrikespolitisk debatt i den fria, otvungna stilen uti England eller Frankrike, Holland eller Belgien, Danmark eller Norge — om diktaturstaterna kan givetvis ej vara tal? Inte ens i Finland har man ansett det möjligt att offentligt i folkrepresentationen dryfta den rysk-finländska frågan. Informationerna till parlamenten måste i dessa tider, då varje yttrande kan bokföras och tydas utomlands, göras till partiledare eller utskott eller i andra slutna former. I en tid, då diktaturstaterna kunna hemlighålla sina planer så länge tystnaden tjänar deras syftemål, kunna de demokratiska staterna i farozonen ej bekymmerslöst agera inför öppen ridå. De skäl, som exempelvis under Krimkriget ansågs tvinga regeringsmakten och riksdagen till förtegenhet, äro i dag strängt taget desamma. Enda skillnaden ur representationens synpunkt är, att utrikesnämnden nu tillkommit som en fast institution under och mellan riksdagarna, medan det gamla hemliga utskottet blott tillsattes på konungens önskan och i så fall endast fungerade under vederbörande riksdag; dessutom ha sex av utrikesnämndens ledamöter rätt att — även mot regeringens vilja — i visst uppgivet ärenda få rådplägning med utrikesnämnden till stånd (siffran sex motsvarar f. n. precis högerns och folkpartiets sammanlagda ledamotstal). Därför att inga öppna debatter hållits har riksdagen alltså ej satts ur spel. I eminent grad måste utrikespolitiken vara en förtroendefråga och det måste särskilt i krigstider bli föremål för ett ansvarskännande överbärande i varje särskilt fall, om en debatt kan gagna eller skada de intressen, man vill främja eller värna. Endast sturska och starka stormakter, helst avskilda från krigsskådeplatsen genom en ocean, ha råd att vara ogenerat och demagogiskt frispråkiga.

I ett hänseende vill det dock synas, som om kraven på återhållsamhet eller tystnad i debatten drivits till det orimliga. Fallet gäller regeringens fordran, att minoriteten skulle svälja kompromissen i flottfrågan och tiga. Högern hade som bekant motionerat om att fyra jagare omedelbart skulle börja byggas, medan regeringen velat uppskjuta frågan om jagarbyggena till lagtiman. Den efter segt regeringsmotsstånd träffade kompromissen innebar bl. a., att byggandet av en jagare skulle omedelbart igångsättas. I det förhandenvarande läget hade högern uppenbarligen att välja mellan ett riksdagsbeslut i enlighet med regeringsförslaget och kompromissen, d. v. s. mellan en ny jagare och ingen ny jagare alls. Högern valde i detta tvångsläge och med hänsyn till riksförsvarets intresse givetvis det förra alternativet. Det ingick också i kompromissen att högern ej skulle få reservera sig; partiets utskottsrepresentanter reserverade sig icke heller men förbehöllo sig rätt att i kammaren få motivera sin anslutning till kompromissen. Statsministerns och försvarsministerns harmsna uttalanden under och efter debatten kunde knappast tolkas annorlunda än som att högerpartiet skulle ha begått ett brott mot parlamentarisk etik, när dess ledare i debatten deklarerade att anslut-

ningen till kompromissen icke innebar att allan rättfärdighet därmed vore uppfylld med avseende å vårt marina skydd. Alldeles oavsett omständigheterna vid kompromissens tillkomst måste man uttala sin stora förvåning över den maktlära, som måste sökas bakom denna nya upplaga av munkorgssystemet. Det ligger i sakens natur, att ett parti, som deltagit i en kompromiss och därvid delvis fått sina förslag tillgodosedda, i mån därav måste dämpa sin eventuella missbelåtenhet. Men därifrån och till kravet på att ett dylikt kompromissande parti fullständigt skulle uppgiva sin sakligt motiverade ståndpunkt, hur starkt grundad denna än är, måste steget vara långt. Kompromissen måste ha träffats icke för att undanröja högerns kritik av regeringens flottpolitik utan för försvarets och landets skull. I den mån ett parti har en stark övertygelse om betydelsen av ett visst avgörande, skulle intet mera skada förtroendet för riksdagen än om vederbörande parti efter en mager kompromiss ej ens skulle i modesta former få tillkännage sin orubbliga uppfattning. Man blir särskilt förvånad över att dessa tystnadskrav resas från socialdemokratiskt håll, enär ju de reformistiska socialdemokraternas hela tidigare parlamentariska historia berättar om, huru de i fråga efter fråga för dagen godkänt en kompromiss, som ett stycke tillmötesgått deras önsknings, samtidigt som de förklarat sig fast beslutna att i fortsättningen arbeta för en lösning, som helt tillmötesginge deras krav. Icke minst hr Wigforss har tidigare i riksdagen med uppjudande av all sin dialektik förfäktat rättmätigheten av denna det etappliknande framstegets taktik. Om detta system var mönstret för socialdemokratien, bör det även vara tillåtligt för andra partier, i synnerhet när det gäller försvarets livsfrågor, där intet ansvarsökande parti bör kunna mutas till att springa ifrån sin fasta övertygelse. Vi ha dragit fram denna fråga såsom ett typiskt men icke ensamstående fall. Ett sådant faktiskt maktspråk som regeringens är vådligt, både ur allmän demokratisk synpunkt och med tanke på riksdagens anseende.

Amerikanismen och den amerikanska drömmen. Det finns en del folk — även intellektuella — som förakta och misstro historia. För dem är nutiden nog; i sin otroligt barnsliga egocentricitet föreställa de sig, att de äro enastående i världens utveckling, att deras problem sakna motstycke i svårighet, och att de och deras generation därför kunna vara »sig selv nok».

I dagligt tal kallar man gärna en dylik inställning amerikansk. Och med en viss rätt, ty den har kolporterats av vissa amerikanska författare, ehuru kanske främst av européer som återkommit från landet i väster. Men det måste dock framhållas, att beteckningen på det stora hela taget är orättvis. Amerika har sin historia, även om den är betydligt kortare än vår; Amerika börjar bli allt mera medvetet om betydelsen av denna historia; och Amerika har frambragt betydande historiker. Frederick Jackson Turner var det första stora namnet. Hans insats bestod däri, att han påvisade den ständiga kolo-

nisationens dominerande inflytande på Förenta Staternas hela utveckling, betydelsen av »gränsen» mellan bebyggt och obebyggt land. Turner insåg även klart, att »gränsens» försvinnande på 1890-talet, då kolonisationen av helt nya områden i stort sett nått sitt slut, måste i grund förändra det amerikanska samhällets karaktär.

Av Turners efterföljare har ingen varit mera betydande än Charles Beard. Ehuru denne i någon mån överdrivit det ekonomiska betraktelsesättet inom historien, har han likväl gjort en högst betydande insats för att med fullföljande av Turners intentioner skapa förståelse för amerikansk historia i dess helhet. Men Beard är långt ifrån ensam. I den nu levande generationen finnas flera verkligt förnämliga historiska forskare och författare. Vad mera är, deras verk bli lästa, och Förenta Staternas ledande klass blir så småningom »history-conscious», för att använda ett modernt uttryck. Man frågar sig t. o. m., om den icke därvidlag ofta är överlägsen de europeiska intellektuella, vilkas sinne för historia för närvarande synes ha blivit något avtrubbat.

I varje fall äro kunskaperna i amerikansk historia här hemma till ytterlighet otillräckliga; och man frågar sig onekligen efter orsakerna härtill. Ett närmare sådant studium skulle säkerligen icke, såsom det ibland påstås, leda till en mera vidsträckt »amerikanisering», utan på sin höjd till insikt om att vad som brukar kallas »amerikanism» egentligen inte alls är amerikanskt, utan blott osympatiskt i största allmänhet. Men det är en smula genant att exempelvis behöva konstatera, att den bildade svenska allmänhetens uppfattning av det amerikanska inbördeskriget och slavfrågan var bestämd av »Onkel Toms stuga», ända tills den för några år sedan reviderades genom läsningen av »Borta med vinden»; med den påföljd att Margaret Mitchells överdrifter accepterades lika kritiklöst som förut Harriet Beecher-Stowes.

Med stor tillfredsställelse måste man därför konstatera, att ett svenskt bokförlag nu verkligen vågat sig på att på svenska presentera en betydande och fullt tidsenlig översikt av amerikansk historia (*James Truslow Adams: Amerikanskt epos*, K. F:s bokförlag, 471 s., häft. kr. 5:—, inb. kr. 6:50). Här gives en framställning, vilken har stora litterära förtjänster, men samtidigt åtminstone i allt väsentligt tillgodogjort sig den amerikanska historieforskningens resultat. Som alltid har boken i någon mån blivit lidande på att översättas (i synnerhet som översättningen bitvis är en smula slarvigt gjord), men den bör likväl vara utomordentligt njutbar även för vår kräsna och till sin läggning en smula bekväma läsande allmänhet. Det är en bok som ger samma spänning och tillfredsställelse som en god roman, samtidigt som den meddelar en solid kunskap om den amerikanska historiens grunddrag. Den förtjänar att bli uppskattad; låt oss hoppas att den också blir det.

Adams' framställning verkar kanske i första taget något chockerande på en svensk läsare. De ekonomiska elementen i utvecklingen betonas starkt, och den poesi som då och då citeras gäller oftast rent

materiella ting. Men detta slag av historieskrivning är i själva verket ofrånkomlig för Förenta Staternas del. Det kan icke ligga något oriktigt i att betona historiens ekonomiska sida i de fall, då den faktiskt varit den viktigaste; och det kan svårigen bestridas att så varit fallet här. I själva verket är Adams i varje mening konservativ. Överskattandet av de materiella elementen är, menar han, en företeelse som tillhört det amerikanska folkets barndom; framtiden ligger på andra områden. Han har också under senare år framträtt med en rätt skarp kritik mot New Deal, ehuru framställningen i denna bok ej förts längre fram än till den ekonomiska krisens början. Adams menar, att »den amerikanska drömmen» — drömmen om ett fritt folk, som lever i välstånd och förmår utbilda en högtstående andlig kultur — icke kan förverkligas genom häftiga omdaningar av vare sig politisk eller ekonomisk natur. Jämlikheten kan icke förverkligas genom att draga ned högre stående till en lägre kulturell standard, ej heller blott genom att höja de lägre klassernas ekonomiska standard. »Om den amerikanska drömmen skall kunna besannas och förverkligas, kommer till sist att bero på folket självt. Om människorna skall nå ett rikare och fullare liv, måste de veta vad detta innebär. I en modern, industrialiserad stat är en ekonomisk grundval en nödvändighet för alla människor. Vi pekar med stolthet på vår 'nationalinkomst', men nationen är bara en summa av individer, och när vi vänder oss från totalbeloppet till de individuella inkomsterna, finner vi en uppenbar orättvisa i fördelningen. Det finns ingen anledning att icke förmögenhet som är en produkt av samhällsliv skall kontrolleras och fördelas i enlighet med samhällets intresse. Men om vi inte börjar med att fastställa en värdeskala för vårt liv, blir varje attack ett slag i luften. Om vi har att motse en period, då massan kommer att få allt större och individen allt mindre betydelse, och detta inte bara i det industriella livet utan i samhället i dess helhet, är det av vikt att massans nivå höjs avsevärt över den punkt där den nu befinner sig. Sker inte detta, kommer massan att dra ner till sin nivå den politiska ledningen, den konstnärliga och vetenskapliga produktionen.»

Ganska säkert är det en viss överdrift, när Adams i detta sammanhang talar om »den amerikanska drömmen». Den är inte specifikt amerikansk; det är en dröm, som drömts av de främsta inom alla folk. Adams' tankegång kunde lika väl återfinnas hos Erik Gustaf Geijer, hos Benjamin Disraeli eller hos Hermann Rauschnig. Men icke är detta vad som i dagligt tal kallas »amerikanism».

De inkallade och hyran. Understöden åt de till försvarsberedskapen inkallades familjer ha som bekant framkallat klagomål både i pressen och bland de värnpliktige. I avbidan på infordrade yttranden och vidare beredning av det betänkande angående lag om familjebidrag, som sociala försvarskommittén framlade i början av september, utfärdade regeringen kort efteråt en kungörelse med provisoriska bestämmelser. Bland annat på grund av bristen på tillräcklig

kvantitet blanketter och den långa väntetiden till utbetalningen skapades till en början oreda och besvärligheter; till följd av fattigvårdsmyndigheternas medverkan och människors skygghet för ordet fattigvård åstadkoms dessutom irritation. Kungörelsen har dock sedermera omformats i syfte att smidigare, snabbare och mindre anstötligt bringa hjälp. Eljest innefattar den en ganska väsentlig förbättring utöver de hittills i fredstid utgående understöden, och riksdagen har sedermera ytterligare påbättrat dem, nämligen med avseende å barnrika familjeförsörjare. De nu utgående provisoriska understöden äro sålunda, i motsats till vad tidigare gällde, kombinerade med bostadsbidrag. Åtminstone vad landsbygdens inkallade beträffar, torde understöden i de flesta fall täcka vad man skulle kunna kalla ett nödortfött levnadskostnadsminimum även för dem, som under inkallelsen förlora alla löne- eller andra inkomster.

Det torde kunna antagas, att regeringen ej ämnat låta vid den ovannämnda kungörelsen bero. Första särskilda utskottet synes också vid behandlingen av kungörelsen ha förutsatt, att kommittéförslaget i en eller annan form skall föreläggas 1940 års lagtima riksdag, ty utskottet ingick icke på de i kungörelsen olösta detaljproblem, som oundvikligen sammanhännga med en rättvist anpassad reglering av dessa understöd. I ett hänseende synes det dock mycket tvivelaktigt, om kungörelsens understödssatser redan nu kunna vara tillräckliga. Det gäller hyrorna, särskilt i städerna. Bostadsbidragen, som äro fasta, ha fixerats till 22:50, 34:50 och 45 kronor på olika dyrorter per 30-dagarsmånad. Det är alldeles uppenbart, att det sammanlagda belopp, som de hemmavarande få, i åtskilliga fall ej ens kan förslå till hyran, utan att denna därför behöver representera någon högre bostads- och utrymmesstandard. Om t. ex. en inkallad i Stockholm har en årshyra å låt oss säga 1,500 kronor., motsvarande 125 kr. i månaden, och om den hemmavarande familjen utgöres av hustru och ett barn, erhåller familjen allt som allt, d. v. s. för såväl livsmedel som hyra m. m., sammanlagt blott 120 kronor. Är barnskaran stor, stiger visserligen understödssumman, men detsamma gäller även om levnadskostnaderna; om familjen består exempelvis av hustru och fem barn, blir understödet 170 kronor, d. v. s. blott 45 kronor utöver den nämnda hyran. I de talrika fall, då offentliga och enskilda arbetsgivare låtit de anställda helt eller delvis behålla lönen eller då hustrun har ett relativt välavlönat arbete, kunna de inkallade med eller utan besvärligheter reda sig. Är det fråga om kortare inkallelser och rättvisa avlösningar, kunna de tillfälliga svårigheterna anses lättare överkomliga och individuell orättvisa ej kännas så irriterande. Men kvar står dock, att hyreskostnaderna kunna orsaka allvarliga trångmål för många familjer, som under inkallelsen sakna annan inkomst och efteråt ej ha utsikter att kompensera sig för förlusterna. Så måste särskilt bli fallet för dem, som utkallas exempelvis på tre månader utan särskilda löneförmåner, och överhuvud för de barnrika familjerna, för vilka en skuldsättning under inkallelsen för hyrans skull mer än för andra inkallade

Dagens frågor

måste bli en tung börda för framtiden. Det kan nämnas, att sociala försvarsberedskapskommittén under vissa betingelser föreslagit, att hela hyran skulle kunna ersättas alltefter behovsprövning, samt eljest ifrågasatt ett exekutivmoratorium för den inkallade, som ej går i land med hyresutgiften. De svårt ansatta familjerna måste i regel antagas bli föga betjänta med blott ett hyresmoratorium, eftersom detta endast innebär, att utgifterna plus räntor skjutas på framtiden.

Även om det skulle vara blott en relativt liten procent, begränsad huvudsakligast till de större städerna med deras höga bostadskostnader, som ej utan lån eller annorledes kunna komma ut med hyran, måste det vara både rättmätigt och ur försvarets egen synpunkt välbetänkt, att icke en oskäligt tung börda till följd av inkallelsen lägges på dem. Ifrågavarande utgifter för de inkallades »hemskydd» torde icke för samhället representera något större eller oöverkomligt belopp, men säkerligen skulle alla, som icke inkallats, gärna påtaga sig dem såsom en hedersplikt mot de män, som vakta våra gränser.

Neutralitet i luftkriget. Frågan om suveräniteten i luften har under de senaste månaderna genom kränkningar av flera neutrala staters territorium blivit i högsta grad aktuell. Medan de neutralas rättigheter och plikter i land- och sjökriget ingående reglerats genom Haagkonventionen 1907 och sedermera vid upprepade tillfällen praktiskt tillämpats finnas för användningen av luftkrigets stridsmedel inga dylika fasta regler.

En redogörelse för vad i berörda avseende under och efter världskriget åtgjorts, synes därför kunna erbjuda intresse.

Vid världskrigets början upptogo Holland och Schweiz i sina neutralitetsförklaringar även suveräniteten i luften. Med hänsynslös energi försvarade de den en gång intagna ståndpunkten. Sålunda tvangs ett tyskt flygskepp att på grund av eld från holländska luftvärnspjäser gå ned i Nordsjön, varvid detsamma sjönk. Schweiziska luftförsvaret ingrep upprepade gånger med eld mot neutraliteten kränkande flygmaskiner. I en not av den 18 mars 1916 förklarade den holländska regeringen, att den icke ansåg en föregående varning före beskjutning av utländska flygmaskiner såsom obligatorisk. Denna praxis följdes under kriget av samtliga stater utan att någon allvarlig invändning gjordes av de krigförande.

Med anledning av de stora olägenheter, som äro förenade med bristen på neutralitetsbestämmelser för luftkriget, sökte juristkonferensen i Haag 1922—23 att åstadkomma ett förslag till reglerande bestämmelser. Enligt konferensens förslag skulle det vara förbjudet för krigförande maktens flygplan att intränga över neutrala staters områden. Den neutrala staten ålades emellertid plikten att med alla till buds stående medel förhindra ett inträngande över det egna landet. Detta förslag fick dock aldrig rättslig grund.

Även Pariskonventionen 1919 liksom latinamerikanska konferensen

i Madrid 1926 och panamerikanska konferensen i Havanna 1928 fastslogo att varje stat har fullständig suveränitet i luften icke blott över sitt landområde utan även över sjöområde inom territorialgränsen. Härvid var dock endast flygning under fredsförhållanden föremål för behandling.

I Belgien och Holland har regering och parlament under de senaste åren sökt att komma till rätta med problemet. Presidenten i belgiska parlamentskommissionen van Cauwelaert betonar med skärpa, att man omöjligen kan likställa kravet på neutralitetsförsvar i luften med vad som kan krävas på jordytan. Upptredandet av krigförande staters flygmaskiner över neutralt område har nämligen enligt hans uppfattning icke de vittgående följder, som ett militäriskt överskridande av landgränserna. I Holland intaga regerings- och parlamentskretsar en strängare ståndpunkt till frågan. Hösten 1938 framhöll dåvarande utrikesministern Patijn, att Holland obetingat håller på fullständig neutralitet i luften.

Trots det intresse, som från olika håll manifesterats för åstadkommande av en lösning av frågan, står man emellertid allttjämt utan reglerande bestämmelser, när det gäller luftkriget. Detta är så mycket mera att beklaga, som en neutral stats uppgift på grund av flygvapnets oerhörda utveckling ställer helt andra krav nu än under världskriget. Särskilt svår är denna uppgift för en mindre stat som Sverige med dess relativt stora territorium i förhållande till dess folkmängd och försvarsresurser. De moderna flygplanens mångdubbla hastighet gör det möjligt att på mycket kort tid överflyga stora delar av vårt land. Neutralitetskränkningen kan därför vara ett faktum redan innan den blir bekant.

För att avvisa en överflygande styrka förslår ej alltid luftvärnsartilleriets eld, även om man förfogar över aldrig så talrika pjäser. En främmande flygare kan nämligen passera vårt territorium på högre höjd än artilleriet når. Vid dylika tillfällen kan en överflygning verksamt störas endast genom motanfall av flygstridskrafter (jaktflyg). Vid ringa tillgång på jaktflyg är emellertid denna utväg mycket sällan möjlig, vartill kommer att insättandet av flygkrafter ofta torde komma att äga rum för sent.

Efterföljansvärda exempel på ingripande mot neutralitetskränkande flygstridskrafter hava det belgiska och holländska luftförsvaret givit under nu pågående krig. Vid underrättelsen att det belgiska territoriet natten till den 9 sept. passerats av utländska flygplan gingo omedelbart belgiska flygstridskrafter upp till förföljning, varvid ett engelskt bombplan tvangs att landa och ett belgiskt jaktplan på grund av eld från ett av de förföljda planen förstördes, medan dess besättning räddade sig med fallskärm. Den 20 nov. på morgonen observerades i närheten av Roermond i provinsen Limburg ett tyskt militärplan över holländskt territorium. Luftvärnsartilleriet ingrep omedelbart och en holländsk flygpatrull gick till angrepp. Den tyska maskinen störtade, och piloten, som var ensam ombord, dödades. Dessa episoder visa med all tydlighet, vilka allvarliga konsekvenser

ett korrekt genomförande av det neutrala landets uppgift att förhindra varje överflygning kan föra med sig.

Med hänsyn dels till den stora risk för förvecklingar, som luftstrider mellan en utländsk krigförande och en neutral stats flygstyrkor kan medföra, samt dels till luftvärnsartilleriets till några kilometer begränsade verkan har i Holland och England förslag väckts, att suveräniteten i luften i höjdled skulle begränsas till vissa kilometer. Man vill på detta sätt även i luften i likhet med territorialgränsen till sjöss skapa en gräns för suveränitetsrätten. Så enkelt är emellertid icke problemet. Medan ett lands markgränser äro lätta att utmärka samt dess sjögränser ej heller erbjuda större svårigheter att fastställa, så ställer sig däremot övervakandet av en teoretisk luftgräns hart när omöjligt. Främmande flygare kunna dessutom färdas över neutralt område dolda av lägre befintliga moln.

Stora svårigheter hava uppenbarligen visat sig vara förenade med de gång efter annan gjorda försöken att åstadkomma några fastare bestämmelser för luftkriget. Betydelsen av ett gemensamt ståndpunktstagande från de neutrala staternas sida till den mängd frågor, som uppstålla sig i samband med luftkriget, synes dock vara så utomordentligt stor, att den bör motivera förnyad undersökning av frågan i hela dess vidd.

P. R—d.

Tyskarna i Överflyttningen av de tyska minoriteterna i Baltikum Lettland. till rikstyskt område torde utan överdrift kunna betecknas som en av de märkligaste historiska händelserna under de senaste årtiondena. Icke underligt därför, att detta företag givit upphov till en oräknelig mängd rykten och gissningar, i all synnerhet som meddelandet angående omflyttningen eller repatrieringen — som det heter i den baltiska pressen — kom fullständigt oväntat, endast något dygn efter det Hitler i sitt senaste riksdagstal tillkännagivit sitt principiella beslut att på ett eller annat sätt lösa de återstående tyska minoriteternas problem. Hur överraskande ordern om återflyttning kom även för dem det närmast gällde, visas t. ex. av att endast någon vecka tidigare rektorn vid den tyska högskolan i Riga, det s. k. Herderinstitutet, vid en högtidlighet, där representerer för den lettiska regeringen voro närvarande, uttalade sin förhoppning om att det hittills goda samarbetet skulle få ostört fortsätta, samt att institutets mål vore att uppfostra sina alumner till goda och laglydiga lettiska medborgare. Mytbildningen kring denna moderna folkvandring, om vars verkliga förutsättningar och säkerligen långtgående konsekvenser det ännu är fullständigt omöjligt att döma, är sålunda i viss mån förklarlig. I icke så ringa utsträckning torde den emellertid också bero på bristande kännedom angående de ifrågavarande minoriteternas sammansättning samt deras sociala och politiska ställning i det land, där de haft sin utkomst.

Vid den senaste folkräkningen i Lettland, verkställd år 1935, uppgick den tyska minoriteten till 62,144 personer. Av landets hela befolkning utgjorde de endast 3,2 %. Dessa siffror ådagalade, att den

tyska folkgruppen var stadd i sjunkande numerärt sett. Vid den första folkräkningen på det nuvarande Lettlands territorium — med undantag av Lettgallen i den östligaste delen vid gränsen till Ryssland — uppgick nämligen tyskarnas antal till 135,120 eller 11.3 %. Några siffror från tiden dessförinnan äro icke med säkerhet kända, men det finns skäl att anta, att antalet varierat rätt betydligt under skilda perioder. Hur stort det varit under 1200-talet, då den tyska invandringen började, sedan Tyska orden gjort sig till herre över letterna, är ju omöjligt att säga, men av allt att döma har det varit betydande. En katastrof för de tyska kolonisterna betydde emellertid Livlands införlivande med Sverige och Lettgallens med Polen på 1600-talet. Särskilt polackerna strävade målmedvetet att beröva tyskarna deras undantagsställning, och den tyska folkspilran assimilerades i stor omfattning.

Vad beträffar vårt eget århundrade, är det konstaterat, att tyskarnas decimering i Lettland satte in redan före världskriget 1914. Särskilt påfallande var då, att tyskarna i mycket stort utsträckning sökte sig in från landsorten eller mindre städer till Riga utan att deras relativa antal därstädes därigenom växte. De hade nämligen ett betydande födelseunderskott. Detta födelseunderskott har med åren blivit allt större och då det varit som högst uppgått till 500 per år. Man har beräknat, att tyskarna, om denna tendens fortsatt, på cirka femtio år skulle decimerats till något tusental personer.

Vid ett par tillfällen i historien kan man konstatera en märklig fluktuation i befolkningsdiagrammet. Den ena gången i samband med livegenskapens upphävande under Alexander I i början på 1800-talet, den andra gången efter grundandet av en självständig lettisk stat ett århundrade senare. Vid det första tillfället steg antalet tyskar i Lettland rekordartat hastigt, utan att därför någon ökning i immigrationen kan konstateras. Förklaringen var den, att ett betydande antal frigivna livegna läto sig germaniseras, d. v. s. antogo tyska namn och anslöto sig till de tyska församlingarna, allt för att komma i tillfälle att söka sin utkomst inom något fritt hantverk eller handeln och industrien, där tyskarna fullständigt dominerade och inte släppte fram andra än sina egna. Vid Lettlands frigörelse efter världskriget inträffade det rakt motsatta. Nu kunde det väntas bli mer opportunt att kunna uppvisa en lettisk stamtavla. Man skyndade sig alltså att återtaga sitt lettiska namn och skilja sig från den tyska folkgruppen, som med ett slag fick vidkännas en kraftig åderlåtning.

Det redan påpekade födelseunderskottet bland lettisk-tyskarna återspeglas bl. a. i statistiken över barnantalet i folkskolorna. 1937 funnos i Lettland 72 stycken tyska folkskolor, i vilka sammanlagt 3,7 % av landets skolpliktiga barn undervisades. Jämför man med siffrorna från den närmast föregående tioårsperioden, kan man konstatera en stadigt sjunkande tendens alltsedan år 1928. Minskningen under denna tid uppgår till cirka 2,800. Intressant är att ställa dessa siffror vid sidan av motsvarande uppgifter för den ryska minoriteten. An-

Dagens frågor

talet skolpliktiga ryska barn i Lettland har under samma tidsavsnitt ökat med ett par tusen. Allra mest imponerande ter sig den ryska förökelsekapaciteten i ljuset av 1933 års statistik, som visar en ökning på i runt tal 6,000 under de närmast föregående fem åren.

Av läroverkens och med dem jämställda undervisningsanstalters lärjungar utgjorde tyskarna 5,4 %. Dessa erhöilo sin undervisning i rent tyska skolor med tyska som undervisningsspråk, något som vittnar om de lettiska myndigheternas hänsynstagande till minoriteternas krav.

För den högsta undervisningen har det också varit väl sörjt. Tyskarna ha haft sin egen humanistiska högskola, det i inledningen omnämnda Herderinstitutet. Ett fyrtiotal tyska universitetslärare ha här varit verksamma, och de studerandes antal uppgick enligt 1937 års statistik till 220, därav 1 lett, 215 tyskar samt 4 judar(!). Samtidigt studerade 280 tyskar vid det lettiska universitetet. Man kan beräkna, att ungefär 8 % av den akademiska ungdomen var tysk. Emellertid kan man ur uppgifterna över det lettiska universitetets lärjungeantal från de senaste åren utläsa, att tyskarnas antal efterhand sjunkit, medan ryssarnas, vilka dock utgöra endast omkring 2,3 % av hela antalet, visar en uppåtstigande kurva. Sedan universitetets grundläggning 1919 har deras tillväxt varit hundraprocentig. Då det lettiska universitetet för tjugo år sedan mitt under pågående krig påbörjade sin verksamhet, skedde detta givetvis under stora svårigheter. Man måste i stor utsträckning anlita främmande lärarkrafter. Cirka 8 % av hela lärarkåren var av tysk härkomst. Efterhand som en generation av inhemska vetenskapsmän utbildats, ha emellertid förhållandena förändrats, och vid innevarande läsårs början räknades endast hälften så många tyskar bland professorerna och docenterna som tio år tidigare. Av 597 universitetslärare voro sålunda endast 32 tyskar, därav två rikstyskar.

Det har redan nämnts, att tyskarna i början på 1800-talet nästan fullständigt dominerade på det kommersiella området. Så var det också tidigare, och så har det varit sedan dess. Icke mindre än 51,000 av de vid senaste folkräkningen registrerade tyskarna voro bosatta i städerna, medan endast 11,000 bodde på landsbygden. År 1938 voro tyskar i besittning av 1,578 industrieföretag, av vilka 946 voro tillfinnandes i Riga, 320 i Kurland, 145 i Livland, 143 i Semgallen och endast 24 i Lettgallen, d. v. s. området intill Sovjetryssland. Detta betyder, att mer än en fjärdedel av de mer betydande företagen befunno sig i deras händer, representerande en årlig omsättning på närmare 115 millioner lat. Dessutom kontrollerade de 64 olika aktiebolag, varav en del mycket betydande.

Synnerligen stora kapital ha tyskarna placerat i stadsfastigheter. 1935 uppgick dessas antal till 3,639. Under de senaste åren ha en stor del av dessa övergått i lettisk ägo, men de återstående torde allt fortfarande representera betydande värden.

Det är sålunda uppenbart, att tyskarna i pekuniärt hänseende varit bättre lottade än den stora massan av övriga lettiska medborgare,

vilket också framgår indirekt t. ex. av det förhållandet att av alla våningar på mer än tio rum 24 % innehafts av tyskar och att dessa relativt sett utgjort de största skattebetalarna.

Siffrorna tala sitt tydliga språk, och man förstår lätt, vilka väldiga problem som rullats upp i och med påbörjandet av den tyska utflyttningen från Lettland. Främst äro dessa av ekonomisk natur. Fruktnan för eventuella ekonomiska förluster är nog vad som starkast märks bland de utflyttande. Givetvis kan det också för många kännas svårt att skiljas från en bygd, med vilken de intimt vuxit samman. Men dessa svårigheter på det rent ideellas och känslomässigas plan ha nog i någon mån överdrivits. Visserligen började den tyska kolonisationen här redan på 1200-talet, men ytterst få släkter ha månghundraåriga baltiska anor. Det har varit så, att de flesta släkter försvunnit efter tre, fyra generationer, antingen de nu dött ut, återflyttat till Tyskland eller dragit vidare mot öster. Denna ständiga cirkulation har imte en del andra faktorer möjliggjort en kontinuerlig kontakt med den ursprungliga hemorten och lagt hinder i vägen för invandarnas fullständiga rotfästelse i Baltikum.

William Freij.

Det regenererade Rumänien och Sovjets hot. I februari 1940 har den auktoritativa regimen i Rumänien varit vid makten i två år; det var nämligen den 10 februari 1938 som kung Carol tillkallade den ortodoxa kyrkans överhuvud, patriarken doktor Miron Christea, och anmodade denne bilda en regering över partierna. Så skedde och i denna samlingsregering ingick samtliga tidigare ministerpresidenter och i övrigt medlemmar av alla politiska riktningar med undantag av de två högerextremistiska grupperna, kristligt nationella och järngardet.

Efter jugoslavisk förebild upplöstes alla äldre parlamentariska partibildningar genom ett kungligt dekret och deras partikassor konfiskerades. De ersattes inom kort — likaledes efter jugoslaviskt mönster — av ett enda »statsparti», *Frontul Renastera*, ordagrant »Pånyttfödelsens front» eller kanske bäst *den nationella förnyelsens parti*. För detta parti tryggades — fortfarande efter jugoslavisk förebild — ett parlamentariskt monopol genom en för ändamålet utarbetad lagstiftning. Samtidigt ändrades även författningen i syfte att också formellt öka kronans maktbefogenhet. Konungen fick rätt att utan parlamentets hörande förklara krig och sluta fred, ingå fördrag med främmande makter, utfärda lagar när parlamentet är på ferie eller upplöst, inlägga veto mot av parlamentet utfärdade lagar samt utnämna och avsätta ministrarna, vilka äro ansvariga endast inför honom. Regeringen och parlamentet utgöra sålunda blott en slöja, vilken endast ofullständigt döljer den kungliga diktaturen. Dess verkställande organ blev efter patriarkens bortgång i mars 1939 den lilla eleganta men starka undervisningsministern Calinescu, som med stor framgång avpolitiserat skolorna. Han hade icke varit konseljpresident i mer än ett halvår, då han den 22 september föll offer för järngardets brutala attentat.

Detta visade att järngardet icke, som man trott, fullständigt krossats. Efter Calinescus död har emellertid kampanjen mot den rumänska fascist- eller nazistorganisationen, hur man nu vill ta det, fullföljts med så obönhörlig stränghet och kraft att dess roll nu torde vara praktiskt taget utspelad. Det uppges i alla händelser att ett ytterligare planerat politiskt attentat, nämligen mot den energiska ministern för den allmänna säkerheten, general Marinescu, som likaledes stått på järngardets svarta lista, kunnat avvärjas genom den omfattande rensningsaktion, vilken sista veckan i september företogs i oljestaden Ploesti. Den kungliga diktaturens ställning har befasts till följd av ljusningen i det ekonomiska läget. Det dessförinnan härskande bondepartiet hade haft den oturen att övertaga regeringsmakten vid den tidpunkt, då konjunkturomslaget drabbade landet, och måste sedan fåfängt kämpa mot den agrarkris på världsmarknaden, som nästan ruinerade hela den rumänska allmogen. Följden var, att bondepartiet, som naturligtvis fick skulden för eländet, blev hopplöst impopulärt. Kort efter det den kungliga diktaturen införts började spannmålsprisen stiga, och resultatet blev att regimen kommit i åtnjutande av en kanske helt oförtjänt popularitet för sin förment framgångsrika ekonomiska politik.

Men det kan icke förnekas, att den givit prov på både fasthet och besinning och verkligen tycks vara besjälad av en uppriktig och allvarlig strävan att konsolidera statens förvaltning, samhällsliv och inre förhållanden över huvud, trots att den samtidigt haft otroligt svåra utrikespolitiska problem att brottas med. Man erinrar sig den oerhört hårda tyska pressen tidigt i våras, som efter ockupationen av Tjeckoslovakien antog ultimativ karaktär, och att kung Carol efter ett S. O. S.-rop till London vågade bjuda motstånd och fick till stånd en för Rumänien relativt gynnsam överenskommelse med Tyskland i stället för det beramade vasallförhållandet. Sedan följde den engelsk-franska garantin och inom kort Tysklands krig mot Polen, Polens krossande samt den ryska skuggans uppdykande över horisonten i öster.

Det är lätt att förstå att stämningen i Bukarest under dessa omständigheter varit ganska nervös under de senaste månaderna, och att förhållandena icke varit särskilt väl ägnade att främja den »nationella pånyttfödelsen». Kung Carol framhöll också i ett tal på sin födelsedag den 16 oktober, att tiden icke vore den rätta för »lösandet av de stora nationella uppgifterna, vilket icke heller kan ske från ena dagen till den andra; blott genom förtröstan och uthållighet kan man i tidernas lopp nå fram till detta mål».

På konungens födelsedag utfärdade *Frontul Renastera* ett manifest vari huvudpunkterna av ett partiprogram framlades. De äro följande: 1. Konungen förkroppsligar i sin person det rumänska rikets kontinuitet. 2. Den rumänska staten är uppbyggd på samhällelig disciplin och hierarkisk ordning, vilka garantera det rumänska folkets frihet och framåtskridande. 3. Känslan av nationell stolthet och värdighet skall förstärkas. 4. Rumänien måste intressera sig för de

utanför rikets gränser levande landsmännens välfärd, å andra sidan måste rikets nationella minoriteter taga hänsyn till den rumänska statens intressen och anpassa sig för samlivet med rumänerna men åtnjuta också rätt och frihet att bevara sin nationella egenart. 5. Familjelivet skall respekteras och skyddas, ty familjen, icke den enskilda individen, bildar grundvalen för staten. Barnrika familjer skola åtnjuta skattelättnader och befrias från arvskatt, under det att skatterna ökas för barnlösa familjer och ogifta. 6. Det andliga livets framsteg skola betryggas genom införandet av arbetsplikt(!). 7. En andlig elit måste skapas och dess ställning tryggas. 8. Känslan av den nationella gemenskapen måste förstärkas. 9. Denna känsla av nationell gemenskap måste genomsyra samhällslivet. Av detta skäl är *medlemskap i Frontul Renastera nödvändig för envar som söker en statlig eller kommunal tjänstemannaplats*. Medlemskapet i partiet indelas i olika successiva grader.

Att man nu avser att ytterligare befästa det statliga enhetspartiets monopolställning framgår tydligt av punkt 9 i partiprogrammet; i Jugoslavien misslyckades motsvarande försök, och det är väl därför man nu vill skapa bättre garantier för varaktig framgång.

Framför allt gäller det att utrota den ganska utpräglade provincialism, som ännu lever stark i många delar av landet — ehuru icke så fast rotad som i Jugoslavien — men även att vinna minoriteterna, så långt det nu kan gå, för »den rumänska statstanken». I och med att minoriteternas politiska organisationer nu inträtt i Frontul Renastere och lovat det nationella programmet sitt oinskränkta understöd, har regeringen nu i gengäld lämnat den ytterligare rättigheter; sålunda ha talrika ungerska, bulgariska och tyska skolor öppnats på nytt och återfått tidigare beslagtagna tillgångar.

Om den nuvarande rumänska regimen utan att störas genom att landet indrages i politiska förvecklingar — och därtill fordras för visso en mycket smidig statskonst — i lugn och ro får utföra sitt nationella förnyelseprogram skall Rumänien helt säkert gå en stor och lysande framtid till mötes. Landet är Sydosteuropas ojämförligt största och rikaste. Men just i dess rikedom ligger den största faran för yttre förvecklingar.

Storrumänien, *Romania Mare*, har sin svaghet i de många minoriteter, som upptogs i staten efter världskriget. Av landets nära 20 milj. invånare utgör nära en fjärdedel av icke rumänska folk, till antalet icke mindre än elva. Trycket från grannarna har dock varit större än trycket från minoriteterna själva. Under senare år har den bulgariska irridentismen i Dobrudschaområdet, som i fredsslutet efter andra Balkankriget fräntogs Bulgarien, varit den mest hotande och starkast försvårat Balkanententens utvidgning till ett stort sydost-europeiskt block. Men det farligaste hotet för tillfället kommer själv-sagt från Ryssland och riktas mot Bessarabien, d. v. s. Storrumäniens bördiga land mellan Prut och Dnjestr. Sovjetunionen erkände först 1934 det förut till Ryssland hörande områdets införlivning i

Rumänien men avslöt samtidigt då en tioårig nonaggressionspakt. Gränsen mellan Rumänien och Ryssland öppnades först 1936 för trafik, men den har i september åter spärrats. Rumänien fruktar att efter de baltiska randstaterna och Finland stå närmast i tur att bli föremål för Sovjets uppmärksamhet. Rumänerna äro redo. Jordägarna i Bessarabien ha lämnat sina gårdar och givit sig inåt landet, och väldiga truppmassor ha koncentrerats i Bukovina, d. v. s. mot Sovjets nya, f. d. polska land i Galizien, och längs den ryska gränsen mot Bessarabien.

Den ryska minoriteten i Bukovina och Bessarabien, som i huvudsak består av ukrainare, är större än den bulgariska i Dobrudscha. Inalles torde Rumänien ha något över 800,000 rysktalande undersåtar; de ha emellertid hittills varit ganska tillfreds med sin lott och på sistone ha deras nationella rättigheter ytterligare ökat. Socialt torde ukrainarna i Bessarabien ha haft en bättre ställning än både stamfränderna i Polen och de rumänska bönderna i andra delar av Rumänien. Bessarabien är nämligen den enda del av Rumänien, där agrarreformen genomförts konsekvent och obönhörligt.

Bessarabiens anslutning till Rumänien skedde frivilligt och utan något som helst motstånd från rysk sida. Dess befolkning hade under den ryska revolutionen 1917—18 proklamerat sin oavhängighet och bildat en kommunistisk »Moldaurepublik», vilken 9 april 1918 beslöt ansluta sig till det rumänska konungariket på villkor att en radikal agrarreform skulle genomföras. Så skedde också. Den rumänska regeringen hade ingenting att invända, därför att i Bessarabien överhuvud icke existerade någon *rumänsk* storgodsägarklass, som fallet var i det gamla kungariket. Storgodsägarna hade i Bessarabien varit ryssar och voro redan fördrivna, när anslutningen skedde, under det att den rumänska befolkningen helt och hållet utgjordes av småbönder och i någon mån lantarbetare. Hur agrarreformen verkat framgår av följande siffror: 1920 ägde de 1,6 % av jordägarna, vilkas egendomar överstego 100 har, inalles 2,75 milj. har, under det att de 98,4 % som voro småbrukare med egendomar på mindre än 100 har, icke ägde mer än 2,15 milj. har sammanlagt. Nu exproprierades emellertid 1,5 milj. har och fördelades på 360,000 nya jordägare, som till större delen utgjordes av tidigare jordlösa lantarbetare. Därjämte ökade småbönderna väsentligen sina arealer genom inköp på billiga villkor. Resultatet blev att år 1927 antalet jordägare med egendomar på över 100 har stigit till 8,5 % av hela antalet, men deras sammanlagda markinnehav uppgick dock inte till mer än 360,000 har, under det att 91,5 % småbönder med egendomar på mindre än 100 har nu inalles ägde 3,8 milj. har.

Denna utveckling kom såväl de rumänska som de ryska elementen till godo, och det är tvivelaktigt, om de ryska och ukrainska småbönderna skulle vara synnerligen uppbyggda av att få utbyta den relativa friheten i det »kapitalistiska» Rumänien mot Sovjetparadiset.

E. L.